

כותלית פורטוגלית צמח חד- שנתי נפוץ באזורי הארץ

(ינואר 2022)

כתבה ערגה אלוני

פתיח: **כותלית פורטוגלית** *Parietaria lusitanica* עשבוני ח"ש ממשפחת הסרפדיים. הצמח עטור שערות שאינן צורבות, בעל גבעולים דקים, עלים פשוטים מסורגים שבחיקם יושבים צברי פרחים חד ודו-מיניים. האבקת הפרחים ע"י רוח. גדל במעונות מוצלים או מוצלים חלקית, בגינות הנוי נחשב כעשב רע.

תגיות: שערות, חד ודו-מיני, מואבק רוח, אלרגני, אגוזית.

כותלית פורטוגלית *Parietaria lusitanica* צמח עשבוני חד-שנתי הממתייך למשפחת הסרפדיים, גובהו 20-40 ס"מ. גבעוליו דקים מכוסים בשערות קצרות. לכל אורך הגבעול מסודרים עלים לסירוגין. צבע הגבעולים אינו אחיד: כאשר הצמח חשוף לקרינה או מוצל חלקית, הגבעולים לעיתים בעלי גוון ורוד חום. בצל מלא הגבעולים לרוב בהירים ולעיתים בעלי קווי אורך סגולים. במקומות המוצלים לעלים יש פטטרות ארוכות והטרפים גדולים.

כותלית פורטוגלית מימין: הצמח בין קירות אבן. צילם עמרם אשל המקור צמח השדה ©. באמצע: צמח עם גבעול בהיר שגדל בצל. משמאל: צמח שגבעולו חום ורוד שגדל בקרינה. צילמה ערגה אלוני ©

העלים פשוטים מסורגים דמויי ביצה. הטרף שפתו תמימה, עטורה שערות זקופות שאינן צורבות. גודלו 1-3 ס"מ רוחבו 1,5 ס"מ (Zohary 1966), ראשו מחודד. הפטוטרת דקה וארוכה אורכה כאורך הטרף, מכוסה בצפיפות שערות לבנות קצרות. עלים קטנים מאלה מתפתחים במפרקים סמוך לתפרחות (פינברון-דותן. דנין א. 1991). הפרחים קטנים (פחות מ-1 מ"מ) מסודרים בצברים בחיק העלים חסרי עלי לואי. בכל צבר 8-10 פרחים. אחדים דו-מיניים וביניהם פרחים חד-מיניים. הפרחים הדו-מיניים בעלי 4 עלי עטיף ירוקים מוארכים ו4 אונות כותרת לבנות שוות בגודלן. האבקנים לרוב בלתי נראים מספרם כמספר האונות. בצעירותם הם כפופים פנימה ומזדקפים בהבשלתם. משך חי הפרח לפחות יומיים. בשלב הראשון הפרח נקבי ומבשילה השחלה (פרוטוגיניה). השחלה עילית, בולטת בגודלה, עשויה מגורה אחת ומכילה ביצית אחת. בראשה צלקת המורכבת מציצית שערות קצרות, חוטיות בגוון ורוד סגול. לאחר שקלטה גרגירי אבקה מפרחים אחרים, היא משנה צבעה לחום

ונושרת. בשלב הבא מבשילים האבקנים שעד עתה לא נראו בפרח. הם מזדקפים, הלשכות במאבקים נפתחים "בהתפוצצות בליסטית" והאבקה מתפזרת. צורה זו של פיזור אבקה קיימת גם ב**כותלית יהודה** שתוארה ע"י רויז (1989). לאחר פיזור האבקה האבקן נושר.

כותלית פורטוגלית מימין: תפרחות בחיק עלים בהן נראות בשני צדי התפרחת שחלות של פרחים דו-מיניים ובראשן צלקת מצויצות. במרכז: מקבץ פרחים חד מיניים נקביים. משמאל: שני טיפוסים פרחים: פרח דו-מיני בולט במפרק הגבוה. מעליו שמאלה, שני פרחים חד-מיניים נקביים. צילמה ערגה אלוני ©

הפרחים החד-מיניים בולטים פחות. להם עטיף מוארך וכותרת לבנה שלא מתפשקת כמו בפרח הדו-מיני והשחלה צרה ומוארכת. לא נמצאה עדות בכתובים (ובצילומים) שהם פורחים לפני הפרחים הדו מיניים כפי שקורה ב**כותלית יהודה** (רויז 1989) ומיקומם בתפרחת נמצאה במקומות שונים.

כותלית פורטוגלית, מימין: פרח חד-מיני נקבי. משמאל פרח דו-מיני צילמה ערנה אלוני ©

הפרחים מואבקי-רוח (Heywood et al 1978). בתקופת פיזור האבקה מרחפים באוויר מאות רבות של גרגירי אבקה המפרים את פרחי הנקבה. הפרי אגוזית הנפרדת מהצמח בהבשלתה. מכילה זרע אחד מעוגל חום הנפוץ לסביבה. הנביטה קלה ומהירה וכבר בתחילת דצמבר הצמח נפוץ בגינת הנוי בין מינים אחרים. פורח מדצמבר עד מאי.

כותלית פורטוגלית גדלה על קירות וסדקי סלעים באזור הים תיכוני. היא חודרת לגינות הנוי שם הצמח מוכר כעשב רע. הצמח אוהב צל וגדל גם באתרים עם חצי צל. מתפשט בסביבתו ועומד בתחרות בין מינים אחרים. נפוץ ברוב אזורי הארץ פרט למדבר. מקורו באזור מערב ים תיכון. הוא נפוץ ברוב האזור הים תיכוני בבלקן מזרחה אירן עירק ופקיסטן.

כותלית פורטוגלית וכותלית יהודה, מוכרים כצמחים אלרגנים המגרים את המערכת החיסונית בגוף וגורמים לתופעת אלרגיה לאנשים הרגישים לצמח.

בסוג 30 מינים, בארץ גדלים 3 מינים: **כ. פורטוגלית**, **כ. זעירה** ו**כ. יהודה**. שני המינים **כ. פורטוגלית**, **כ. זעירה** הם ח"ש, **כ. יהודה** היא ר"ש.

ספרות

פינברון-דותן נ. דנין א. 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל כנה ירושלים.

רויז ל. 1989. איסטרטגיות מיניות בצמחים גינודיאציים וגינומונאציים אחדים. חיבור לשם קבלת התואר "דר' לפילוסופיה" אוניברסיטת תל אביב.

Heywood VH. Brummitt RK. Culham A. Seberg O. 1978. Flowering plant families of the world. Firefly books. Ontario Canada pp 327-328

Corbí A.L.a · Cortes C.a · Bousquet J.b · Basomba A.c · Cistero A.d · Garcia-Selles J.e · d'Amato G.f · Carreira J.a 1985. Allergenic Cross-Reactivity among Pollens of Urticaceae. Int Arch Allergy Immunol 77:377-383

Zohary M. 1966. Flora Palaestina The Israel Academy of Sciences and humanities Jerusalem vol. 1 p. 42

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע **כותלית פורטוגלית** צמח חד- שנתי נפוץ באזורי הארץ (ינואר 2022)
פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 8.

[כותלית פורטוגלית צמח חד- שנתי נפוץ באזורי הארץ \(ינואר 2022\)](#)
